

Як сформувати в дитини старшого дошкільного віку готовність до систематичного навчання в НУШ? Як безболісно й успішно адаптувати дитину до школи в шість років? Йдеться не лише про перші тижні зміни соціального статусу дитини з дошкільника на школяра, коли докорінно змінюється її життя в фізіологічній, психологічній, соціальній сферах. Йдеться про те, наскільки успішною дитина буде впродовж шкільних років. Адже успішність школяра прямо залежить від того, наскільки сформованою буде основа «канви» його розвитку.

Готовність дитини до шкільного навчання

Розглянемо готовність дитини до шкільного навчання з огляду на концепцію НУШ та ті вимоги, які закладені в Державному стандарті дошкільної освіти в Україні.

Основними компонентами готовності дитини до шкільного навчання можна вважати *психофізіологічну, особистісну та інтелектуальну* готовність.

Психофізіологічна готовність формується через розвиток здоров'язбережувальної компетенції на основі виховання ціннісного ставлення до власного життя та здоров'я.

Про психофізіологічну готовність свідчить загальний фізичний розвиток дитини. Його визначають відповідно до показників вікових норм фізичного розвитку хлопчиків і дівчаток шестирічного віку, як-от: вага, зріст, об'єм грудної клітини: тонус м'язів; пропорції: шкіряний покрив тощо.

А ще показовими є стан:

зору, слуху, моторики (особливо дрібних м'язів кисті руки та пальців); *нервової системи дитини* - ступінь її збудливості та гальмування, сили і рухливості.

Важливим є також загальний стан здоров'я.

Дитина, у якої добре розвинена дрібна моторика, уміє логічно розмірковувати, зв'язно висловлює свої думки, ліпше концентрує увагу, пригадує.

Показником психофізіологічної готовності шестирічної дитини до школи є такий рівень її фізичного розвитку, стану життєво важливих систем організму та здоров'я, за якого дитина спокійно може витримати певну кількість уроків протягом дня та їх часовий відрізок, зберігаючи належну позу і при цьому не має ризику отримати викривлення хребта.

Рекомендації дорослим

Не порушуйте режим дня дитини за жодних умов. Її здоров'я у пріоритеті. Не скорочуйте час прогулянки, занять фізкультурою на користь підготовки до свят чи інших видів діяльності. Це неприпустимо!

Створюйте умови для розвитку крупної та дрібної моторики дітей. Спонукайте їх самостійно застібати гудзики, зав'язувати шнурки. Удосконалюйте дрібну моторику та готуйте руку дитини до письма, організовуючи роботу з ножицями, малювання олівцями, ігри з дрібними

предметами. Формуйте вміння орієнтуватися у просторі, координувати рухи під час рухливих ігор протягом дня.

Забезпечте дитині збалансоване харчування, аби вона зростала здорового. Формуйте в дитини прагнення до здорового способу життя, розуміння важливості здорової їжі. Але не робіть з їжі культу. Харчування має бути різноманітним та частим.

Зменшіть до мінімуму вживання солодоців, здоби, кондитерських виробів. Пропонуйте овочі, фрукти, каші зі злаків тощо. Забезпечте в меню дитини 50% білкової їжі — нежирного м'яса, риби, молочних продуктів, яєць. Їжа має містити достатню кількість Омега-3. Поліненасичені жирні кислоти позитивно впливають на розвиток клітинних мембран мозку та сітківки ока, зміцнюють імунітет, сприяють нормальному функціонуванню судин серцевої системи. Також вони допомагають покращити пам'ять і концентрацію уваги.

Особистісна готовність передбачає прийняття дитиною нового соціального статусу школяра. Вона формується через розвиток таких компетенцій:

особистісно-оцінна - шляхом виховання ціннісного ставлення до особистого Я;

родинно-побутова - через розвиток ціннісного ставлення до членів своєї родини, сім'ї;

соціально-комунікативна, комунікативна, ігрова, предметно-практична - шляхом виховання поважного ставлення до дорослих, однолітків, результатів діяльності людини.

Рекомендації дорослим

Викликайте у дитини інтерес, приваблюйте шкільним навчанням. Допоможіть усвідомити, що школа - не покарання, а новий етап у житті, подорож у світ знань. Не сподівайтесь, що дитина сама собою буде ставитися до шкільного навчання відповідально та зацікавлено. Тож не обмежуйтеся розмовою про школу, або екскурсією до її будівлі.

Пам'ятайте, що недостатньо просто переконувати шестирічку, що вчитися треба для майбутнього (а то будеш двірником). Розповідайте цікаві історії про школу, вчителів, нових шкільних друзів, яких дитина зустрине тощо.

У жодному разі не застосовуйте навчальну діяльність як покарання: «Погано себе поводити - сідай, буду читати». Пізнавати нове дитина має із захопленням і насолодою. При цьому вона не має боятися помилитися. Приймайте будь-яке висловлювання дитини, адекватно оцінюйте, не принижуйте, не засуджуйте публічно її помилку чи неуспіх.

У жодному разі не застосовуйте вислови на кшталт «Підеш до школи, там тебе навчать добре поводитися», «У школі не панькатимуться» тощо. Формуйте чітко мету чи завдання, аби дитина завжди їх усвідомлювала. До шести років у дитини лише формуються компоненти вольової дії. Тож мотивуйте, спонукайте бажання досягти поставленої мети.

Не намагайтеся все робити за дитину, допомагати без нагальної потреби. Адже самостійність - запорука успішності у шкільному навчанні.

Навчайте дитину проявляти повагу до людей у словах і поведінці відповідно до норм моралі. Це забезпечить їй щасливе перебування в оточенні дорослих і однолітків. Дитина у якої не сформовані ці навички, може відчувати труднощі як із соціалізацією, так і із засвоєнням учбового матеріалу. Якщо дитині складно порозумітися з дітьми, або вона часто потрапляє в конфліктні ситуації, буває ізольованою від колективу - це значно підвищує ризик шкільної дезадаптації. За таких умов вона взагалі може втратити цікавість до навчання в школі.

Інтелектуальна готовність формується через розвиток таких компетенцій:

художньо-практична - формування ціннісного ставлення до проявів естетичного, творчості;

сенсорно-пізнавальна, математична - формування ціннісного ставлення до інформації, пізнання;

мовленнєва - формування ціннісного ставлення до української мови;

природничо-екологічна - формування ціннісного ставлення до природи, уявлень про закономірності.

Характеристиками інтелектуальної готовності до школи є певний рівень розвитку пізнавальних процесів.

Увага - здатність тривалий час зберігати зосередженість. Здатність концентрувати увагу на кількох предметах одночасно; швидко переключати зосередження уваги з одного об'єкту на інший, з одного виду діяльності на другий.

Мовлення - уміння адекватно й доречно спілкуватися українською мовою в різних життєвих ситуаціях. Сформованість фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та монологічної сторін мовлення.

Відчуття та сприймання - уміння орієнтуватися в якостях і просторових відношеннях предметів. Сформованість загально вироблених уявлень про сенсорні еталони кольору, форми, величини тощо. Здатність цілеспрямовано й планомірно обстежувати предмети. Чітке орієнтування в частинах свого тіла, орієнтування в часі.

Пам'ять - здатність виокремлювати й засвоювати мнемонічні засоби й прийоми, як-от прийом логічного групування матеріалів тощо. Здійснення самоконтролю в процесі запам'ятовування — уміння зіставляти отримані результати діяльності зі зразком.

Уява - самостійне створення образів уяви (творча уява).

Мислення - розвиненість образних форм мислення, уміння і оперувати образами, уявляти об'єкти в різних положеннях. Сформованість мисленнєвих операцій узагальнення, порівняння, абстрагування, класифікації, установлення причинно-наслідкових зв'язків, розуміння взаємозалежностей, здатність розмірковувати.

Рекомендації дорослим

Створюйте умови для ігрової та продуктивних видів діяльності дітей. У грі як провідній діяльності формуються важливі психологічні новоутворення дошкільного віку. Під час гри змінюється позиція дитини у ставленні до оточення. Вона навчається узгоджувати свою особисту точку зору з іншими. Приймаючи та реалізуючи ігрову роль, дитина вчиться виокремлювати правила і дотримуватися їх, а отже, свідомо й довільно керувати своєю поведінкою.

Пропонуйте дітям продуктивні види діяльності: малювання, ліплення, конструювання тощо. У них розвиваються вищі форми регуляції діяльності - планування, корекція, контроль. Розвивайте творчу уяву дітей - центральне новоутворення пізнавальної сфери шестирічок. Саме під час ігрової та продуктивних видів діяльності розвивається як репродуктивна (відтворювальна), так і продуктивна (творча) уява.

Стимулюйте дитячу ініціативність, заохочуйте самостійність, плекайте самобутність. Байдужість дорослого до дитячої творчості або осудне ставлення до її фантазування, до будь-якого відходу від зразка, стандарту чи шаблону гальмують розвиток продуктивної уяви. Це знижує інтелектуальні можливості майбутнього школяра.

Не використовуйте шаблонні альбоми із зображувальної діяльності. Дайте дитині змогу під час самостійної художньої діяльності працювати за власним задумом, а не задумом дорослого. Широко застосовуйте розвивальні ігри. Вони сприяють усебічному розвитку дітей. Ігри на основі сенсорних еталонів сприяють розвитку всіх пізнавальних психічних процесів. Завдяки поєднанню уяви, мислення та мовлення в розвивальних іграх і вправах розкривається символічна функція мислення. Дитина починає подумки оперувати символами. Вона осягає математичні, часові, логічні відношення, навчається використовувати умовно-символічні зображення: цифри, букви, геометричні фігури, плани, схеми тощо. Розвивальні ігри сприяють формуванню вміння ставити мету, планувати свої дії з огляду на можливості, знаходити точний, а іноді й нестандартний спосіб розв'язання проблеми. А ще сприяють розвитку мисленневих операцій: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, абстрагування.

Читайте дітям казки, оповідання і обговорюйте прочитане якомога частіше. Формуйте пізнавальний інтерес до друкованого слова. Навчайте дітей усвідомлено сприймати і переказувати літературний текст. При цьому повно, точно, розгорнено й логічно викладати свою думку. Спонукайте дітей відтворювати текст графічно: у малюнку, схемі, моделі.

Спілкуйтеся з дітьми українською мовою й заохочуйте їх спілкуватися українською з однолітками.

Отже, визначальним чинником готовності дитини до школи є не знання нею «на зубок» усієї абетки чи вміння віртуозно рахувати, як традиційно вважає більшість батьків, а здатність дитини бути самостійною,

комунікабельною, легко сприймати й успішно засвоювати нову інформацію. Запорука успішного навчання у школі - це передусім *допитливість і цікавість до всього нового*. А отже, батьки мають дитині у цьому всіляко сприяти й заохочувати її.

Про що слід потурбуватися батькам

Турбота батьків насамперед має проявлятися в *зміцненні здоров'я* дитини. Плавання, прогулянки та ігри на свіжому повітрі, катання на велосипеді, на роликах тощо - усі ці заняття розвиватимуть органи дихання та зміцнюватимуть м'язи дитини. Фізична та фізіологічна готовність до навчання у школі - це неабияк важливо.

Утім батькам не слід забувати і про розвиток у дитини *навичок самообслуговування*. Зокрема, необхідно потренувати її у вдяганні шкільної форми, застібанні гудзиків, зав'язуванні шарфа, шнурівок тощо. Також дитина має вміти самостійно користуватися носовичком, гребінцем, доглядати за взуттям. Варто спільно затвердити вдома нове гасло: «Кожній речі - своє місце!».

Важливо, щоб дитина розвивала в собі *вольові якості*. Для цього її слід привчати кожну розпочату справу доводити до кінця. Проте справу варто давати посильну, враховуючи вікові особливості дитини, а не лише бажання та вимоги батьків.

Найважливішим способом розвитку зв'язного мовлення, мислення, уваги, пам'яті, уяви є *читання дитині книжок*. Читати або розповідати дошкільникам казки й оповідання треба не менше ніж півгодини на день. Обов'язково слід запитувати дитину про її враження від почутого, ставлення до персонажів та описаних подій тощо.

Не менш корисними видами діяльності є *малювання, ліплення, конструювання*, що стимулюють розвиток фантазії, уяви, кмітливості. Не слід забувати й про *формування в дитини початкових природничих знань*. Разом з нею можна, наприклад, виростити на підвіконні зелену цибулю або кріп і навчити правильно за ними доглядати.

Послаблене здоров'я - не перешкода навчанню

Трапляється, що дитина самостійна, комунікабельна, здібна до навчання, проте здоров'я у неї дуже слабке або ж є хронічні хвороби. Це може істотно завадити відвідуванню нею школи. За цих обставин набуває поширення практика домашнього навчання. Діти із серйозно ослабленим здоров'ям, отримавши довідку від лікаря, можуть бути зараховані до школи, але перші півроку чи рік займатися вдома. Учитель зі школи приходиться до дитини додому і проводить з нею уроки індивідуально. Коли ж здоров'я дитини поліпшується, вона починає відвідувати школу разом з іншими дітьми.

Якщо в дитини є особливі проблеми, пов'язані з послабленим зором, слухом, серйозні логопедичні проблеми, порушення моторики, потрібна

консультація спеціаліста. Він допоможе батькам визначитися зі строками вступу їхньої дитини до школи та правильно обрати навчальний заклад.

Умови успішного навчання дитини

Кожна дитина має вроджену потребу в новій інформації, іншими словами - до пізнання. Це зазвичай проявляється в допитливості дітей, їхній зацікавленості, прагненні й бажанні повсякчас пізнавати щось нове.

- ***Стимулюємо допитливість***

Щира дитяча допитливість, зацікавленість у пізнанні нового - це основа легкого й успішного навчання дитини. Тому відмахуватися від дитячих запитань означає придушувати «допитливість розуму» дитини, а отже, її потяг до знань і бажання вчитися. І в результаті діти, на чий запитання батьки свого часу не відповідали, починають потроху відставати в навчанні. Тим паче, коли їхню допитливість, особливо ту, що, на думку дорослих, не стосується шкільних знань, так і продовжують придушувати.

- ***Навчаємося граючись***

У процесі підготовки до школи батьки мають включати елементи навчання в усі можливі ігри дитини. Це неодмінно сприятиме пробудженню й закріпленню інтересу до навчання. На веселу гру цілком можна перетворити й виконання в майбутньому шкільних домашніх завдань.

До речі, засвоюючи знання в цікавій ігровій формі, дитина отримує задоволення від навчання. Воно виникає і закріплюється, так би мовити, на рівні безумовних рефлексів. І що важливо, дитина отримує задоволення не так від одержання знань, як від можливості активно застосовувати їх у реальному житті. Тож, аби підтримувати й посилювати в дитини потяг до навчання упродовж усіх шкільних років, дорослі мають щоразу акцентувати її увагу на тому, як ті чи інші знання можна застосовувати в реальних умовах життя.

- ***Спонукаємо користуватися знаннями***

Якщо дитина відчуває, що отримані нею знання не «лежать мертвим вантажем», а їх постійно можна застосовувати на практиці - це мотивує її отримувати нові й нові корисні знання. Батьки, у свою чергу, мають заохочувати дитину до цього - закріплювати отриману нову інформацію грою в пошук можливостей її застосування. Наприклад, можна наочно довести дитині, що вітер буває різної сили та напрямку. Для цього слід зробити разом з нею вітрячок і флюгер, яскраво прикрасити їх та простежити за швидкістю і напрямком їхніх обертань у різний час. Важливо спонукати дитину самостійно зробити відповідні висновки. Така робота з дитиною одночасно розвиватиме в дитини дрібну моторику, мовлення, логічне мислення, кмітливість, естетичний смак, а ще - подарує позитивний настрій від спільної цікавої роботи з батьками.

Отже, головна умова успішного навчання - не формувати в дитини потребу у вивченні будь-чого «від А до Я», а розвивати так званий «допитливий розум». Тож найперше завдання дошкільного закладу і батьків - постійно підживлювати й підтримувати дитячу допитливість.